

HITZAREN ESKOLA / IRAKASLEEN FITXA

IRAKASLEA: AMETS ARZALLUS ANTIA

DATA: 2022ko apirila

1. **SAIOA** (saio honetan landutakoaren azalpena; helburuak, gaiak, ariketak, irakurketak, erabilitako materiala... orri bat gehienez).

Euskaldunak ahalduntzeko arma zaharrak eta modernoak, eta euskaldunak ahalduntzeko zailtasunak. Frantz Fanonen deskolonizazioaren pentsamendutik abiatu, psikiatra bezala ondu zituen beltzaren gutxiagotasun konplexuaren analisisa kliniko-soziologikoak hartu eta euskaldunenarekin konparatu.

Idazketa lantzeko ariketa praktiko batzuk: Gracias a la vida Violeta Parraren kantu ezaguna euskarara ekartzen saiatu.

Saioaren nondik norako ildoak lehen azaldu ditudanez, hemen zerrendatuko ditut bertan erabilitako iturri edo liburuak:

- Frantz Fanon: argazkia, biografia, Peau noir-masques blancs liburuaren sarrera.
- Ahotsak.eus ataria, eta han Maria Jesus Lopezen testigantza euskaldun izatearen pairamenaz.
- Jodi Picoult-en liburua, Small Great Things (Mille petits rien)
- Angela Davis eta Eider Rodriguez-en argazki eta aurkezpenak, eta liburuaren sarrera.
- Joxe Agirre, agur-good bye, Oranda eta Holanda. Talka kulturala, eta umorearen arriskua.
- Xabier Lete eta Lourdes Iriondoren Errota zahar maitea kantua.
- Lorea Agirrerren 19. Korrikako mezua: euskara ez da menpeko perpausa.
- Pasai Donibaneko euskaldun zaharren youtubeko bideoa.

2. **SAIOA** (saio honetan landutakoaren azalpena; helburuak, gaiak, ariketak, irakurketak, erabilitako materiala... orri bat gehienez).

Lehen klasean aurkeztutako marko teorikoa praktikara eramateko adibideak. Peixotoren elkarrizketa zati batetik (ETA erakundearen hastapenetan izan ziren ildo ezberdinen arteko leiha: ildo nazionala, euskal ildo vs langile ildo, ildo internazionala) klase ekonomikoen eskemak klase kulturaletara aplikatzeko saiakera bat egin. Angela Daviesen zapalkuntza hirukoitzaren teoria dakarren liburuaren sarrera leitu eta aztertu (Eider Rodriguez).

-Jose Luis Pagoaga, "Peixoto"ren Berriako elkarrizketa zatia irakurri eta ondoko gogoetak. Hona lagin bat:

"...Nik nazio arazoa, edo hizkuntzarena, klase arazotzat ere planteatuko nuke. Zeren eta klase borroka ez da termino ekonomikoetan bakarrik ematen, kapitala eta bere menpeko jende zapaldua. Klase borroka termino kulturaletan ere eman da hemen, eta ematen da oraindik, agian gaur egun sekula baino gehiago, globalizazio kulturalak bortizki jotzen gaituen garaian..."

-Xalbadorren Odolaren Mintzoa liburutik Nigarra begian sorta kantatu eta azaldu: iparraldean euskararen baztertze estrategiaren analia soziologiko-psikologiko bat.

-Ariketa praktiko bat, Korrikako lekukoan sartzeko mezu bat idatzi, landutako ildoen haritik.

PAUSA

-Violeta Parraren Gracias a la vida kantua oroitu eta esplikatu, eta lehen ahapaldia itzuli, esaldien musikalitateari eusten saiatuz.

3. SAIOA (saio honetan landutakoaren azalpena; helburuak, gaiak, ariketak, irakurketak, erabilitako materiala... orri bat gehienez).

Miñan liburuaren eraikuntza prozesuaren geruza ezberdinak aztertuz literaturaren inguruko gogoetak ekarri. Errealitatea eta aktualitatea manifestu artistiko bihurtzen denean sortzen diren gatazkak, akrobazio artistikoen inguruko kezka, estetikak eta etikak non egiten duten bat eta non ez.

-Miñan liburuaren bertso definitiboa eta zirriborroak.

-Helena Malenoren "Mujer de frontera" liburutik gogoeta zati bat aztertu genuen, migranteen minaren erabilera gure medioetan eta gure kontzientzietan nola egiten den erakutsiz. Berriako elkarrizketa bateko Helena Malenoren hitzak ere aztergai izan genituen.

-Zumaiako bertso saio bateko gaia eta bertsoak: "zuek pateran zoazten bi migrante zarete. Zuekin zetorren kide bat hil egin da. Oraintxe ari zarete gorpua itsasora botatzen". Aktualitatearen oinazeen tratamendua, inoren mina gure poesiagai eta hunkidurarako tresna bihurtzearen perbertsioa, arriskuak, mugak. Non dago pertinentziaren bidea?

4. SAIOA (saio honetan landutakoaren azalpena; helburuak, gaiak, ariketak, irakurketak, erabilitako materiala... orri bat gehienez).

Ahozko kultura baten dimentsio literarioa, idazle afrikar fula baten gogoetatik abiatuz: Amadou Hampate Ba. Miñan liburuaren tripa zabaltzen jarraitu genuen, zirriborro zaharrak aztertzen, Ibrahimaren marrazkien erakusketa bat gidatuz, eta ariketa praktiko batzuk eginez.

-Miñan liburuaren bertso definitiboa eta zirriborroak, berriro.

-Ibrahima Balderen marrazkiekin eta testu zatiekin osatutako erakusketa bat.

-Ibrahima Balderen elkarrizketetako audio zatiak entzun genituen gero hori liburura iritsi arteko bilakaera eta edizio lana aztertuz.

-Miñan liburuaren gaztelarazko eta katalanezko ediziorako ondutako epilogoaren azterketa bat.

-Amadou Hampate Baren "l'enfant peul" liburuaren sarrerako zati batzuk ekarri. Ahozko gizarte batean hezia izan den baten memoriaren inguruko gogoetak.

-World Press Photo irabazitako argazkiak ekarri, aztertu, eta horietatik pieza idatziak sortzeko ahaleginak egin idazketa landuz.

5. SAIOA (saio honetan landutakoaren azalpena; helburuak, gaiak, ariketak, irakurketak, erabilitako materiala... orri bat gehienez).

Bertsolaritza bapatekoaren mundura halako hurbilpen bat. Hasi Milia Lasturkoaren eresia zahar hartatik, eta XX. Mendera arteko jauzi bat egin. Bigarrenik bertsogintzaren

beraren azken ehun urtetako bilakaera bat aztertu, bertsolari zaharretatik hasi (Txirrita, Uztapide, Xalbador...) eta Xabier Amurizaren eta Maialen Lujanbioren ekarpenak eta horien ondoriozko aldaketak erakutsiz. Eta hirugarrenik bertso eskola praktiko bat egin genuen, ariketa ezberdinen bidez oinarritzko teknikak eman eta ausardia estimulatuz ordu betean puntuka inprobisatzera iristen saiatuz.

-Bertsolaritza prehistoriatik abiatu, eresien adibidetik: Milia Lasturkoaren eresia.

XV. Mendeko eresiak emakume hiletariak jartzen zituzten bertsoak dira, eta XVI. Nahiz XVII. Mendeko kronistek jaso zituzten...

-Kronistek jaso gabeko mende hartako bertso zaharren adibidez, jendeak ahoz aho transmititua: Bereterretxeren kantoria (Mikel Laboa).

-Afrikako "les pleureuses" emakume negarti profesionalen inguruko erreportaje bat erakutsi. Nola Afrikako herrietan badiren emakume negarti kantari eta dantzari profesionalak, gaur egun.

-XX. Mendetik XXI. Menderako bertsogintza historiaren errebaso azkar bat, eta batez ere bi figuraren inguruko azalpena: Xabier Amuriza eta Maialen Lujanbio.

Xabier Amurizaren bertsogintza nola modernizatu zuen erakutsi: bertso eskolak sortzeko oinarri teorikoa jarri eta zabalduz (Ni ere Bertsolari), eta bertsogintzaren teknifikazioarako materiala prestatuz (Hiztegi Errimatu). Maialenen azken hogeitau urtetako ibilbideari erreparatuz azken arrazoian oinarritutako bertsoakera klasiko bat nola aldatu den esplikatuz. Xehetasunaren garrantzirik, bertso arrazionaletatik bertso bisualerako jauzia, narrazio bideak bertsoen barruan, pertsonaien analisi psikologiko literarioak...

-Bertso eskola praktiko bat egin: memoria ariketak lehenik, errima bilaketa jolasak, eta inprobisaziorako jauzia memoria eta irudimena konbinatuz.

6. SAIOA (saio honetan landutakoaren azalpena; helburuak, gaiak, ariketak, irakurketak, erabilitako materiala... orri bat gehienez).

Bertsogintzaren ildotik jarraituz, baina alde literario batera hurbilduz gai jartzailtza lana aztertu genuen. Eredu ezberdinak ikusi, komentatu, eta probak egin genituen. Batez ere aktualitatea nola "erabili" bertsolariarentzat hari bat bihurtzeko, horren dituen arriskuak eta urradurak neurtuz.

-Gai jartzailtzari buruzko oinarri teoriko bat zabaldu, nik gai jartzaileei eman nien hitzaldi bat aztertuz. Bertso saio batek dituen funtzioak detektatu, bertso saio baten eskema klasikoa ezagutu, ariketa motak, hurrenkerak, tonuaren bilakaera.

-Aktualitateko gaiak bertso gai nola bihurtu, hiru eredu ezberdin: Unai Manterola -Zumaia-, Unai Iturriaga -Durango-, Karmele Jaio -Bilbo-

-Aktualitateaz idazterakoan edo kantugai bihurtzean sor ditezkeen arazo etikoen inguruko ariketa praktiko bat: Charly Hebdoko marrazkilarien aurkako atentatua oroitu, "Je suis Charly" kanpaina hura aztertu, eta haren inguruko testuak edo gogoetak idazteko hari interesgarriak bilatu. Nondik jo? Zer hunkitu? Zer bilatu? Nola bilakatu genezake notizia hori bertsogai, zein ertzetatik kantarazi bertsolariei?

-Nerea Ibarzabalen Bizkaiko finaleko bakarkako bat ikusiz eta aztertuz bukatu.

"Txanpain botil azabaldut duzu eta "gertatu dadila gertatu behar duena" pentsatu duzu" gaiari kantatuak, 2021ean. Bertsolaritzaren bilakaeraren erakusgai.

7. SAIOA (saio honetan landutakoaren azalpena; helburuak, gaiak, ariketak, irakurketak,

erabilitako materiala... orri bat gehienez).

Azken ekitaldi irekirako ikasleek prestatu behar zituzten testuak berrikusten eta ordenatzen ibili ginen. Eta behin hori bukatzean bertso idatzien alorra landu genuen. Bere bilakaera historikoa eta gaur eguneko egoera, genero bezala krisian dagoen alor bat zela aipatu nuen. Eta zertan bereizten den idatzia bat-batekotik, zein diren bertso idatzi baten inspirazio bide ezberdinak. Pare bat eredu diferente konparatu genituen.

Saioaren lehen erdia azken ekitaldirako idatzi eta prestatutako testuak entzuten eta aztertzen pasatu genuen, eta arabera, ordenatzen.

Bigarren zatiko materiala:

-Xabier Amurizaren "Mendian gora haritza" bertso sorta.

-Xabier Leteren "Neguaren zain" bertso sorta edo kanta.

Bi pieza horiek eta beste zenbait aipatuz bertso idatzien generoaren azterketa bat, gaur eguneko egoeraren irakurketa kritiko bat, eta bertso sorta bat idazterakoan gogoan izan beharrekoak aipatu genituen.

8. SAIOA (saio honetan landutakoaren azalpena; helburuak, gaiak, ariketak, irakurketak, erabilitako materiala... orri bat gehienez).

Ekitaldi Irekia: ORANDATIK HOLLANDARA-Joxe Agirren rap, Joxe Agirren Blues...

-Ikasleen testuak

-Odei Barrosoren Terapia diskoko piezak.

-Joxe Agirren puntu erantzun hautatuak.

-Joxe Agirre eta BB King elkartzeko eta erkatzen ahalegintzen den testu idatzi bat, Ametsena.

-Joxe Agirreren bertso batetik (irriki-marraka...) ekitaldiaren itxiera.

BIBLIOGRAFIA ETA ITURRIAK (erabilitako liburu, pelikula, artelan eta bestelako artefaktuak; egile eta iturri nagusien erreferentziak eta estekak)

Liburuak:

-Jodi Picoult, Small Great Things

-Frantz Fanon, Piel negra, máscaras blancas

-Dabid Anaut, Euskararen Kate Hautsiak

-Angela Davis, Emakumeak, Arraza eta Klasea

-Antonio Zavala, Paulo Yanzi ta bere lagunak bertsoak

-Xalbador, Odolaren Mintzoa

-Axixko Urmeneta, Sugarren Mende

-Amadou Hampâté Bâ, Amkoullel, L'enfant peul

-Ibrahima Balde eta Amets Arzallus, Miñan

-Xabier Amuriza, Hitzaren Kirol Nazionala, hiztegi errimatua

-Xabier Amuriza, Enaz Banaz

-Helena Maleno, Mujer de frontera

-Fatou Diome, Le ventre de l'Atlantique

Diskoak:

- Lourdes Iriondo, Antologia diskoa
- Joxe Agirre, nik egindako hautaketa baten diskoa
- Violeta Parra, Las ultimas composiciones
- Xabier Lete, Oroitza
- Mikel Laboa, 60 + 2
- Ibrahima Balderen elkarrizketa zatiak, nere audioetatik.

Internetetik:

-Milia Lasturkoaren eresia: https://ahozkoliteratura.eus/?page_id=580

-Peixotoren Berriako elkarrizketa:

<https://www.berria.eus/paperekoa/1859/008/001/2018-04-27/arazo-nazionala-zen-eta-da-bizkarrezurra-zalantza-izpirik-ez.htm>

-Helena Malenoren Berriako elkarrizketa:

<https://www.berria.eus/ahomentan2021/07/11/mugako-bidaiariak.html>

-Ahotsak.eus ataria

-Bertsoa.eus ataria

<https://bertsoa.eus/bertsoak/20192-pateran-zetorren-kide-bat-hil-eta-uretara-bota-behar-izan-dute>

<https://bertsoa.eus/bertsoak/20213-buruz-burukoa-kartzela-nerea-ibarzabal>

<https://bertsoa.eus/bertsoak/18929-aebetako-esaldia-ezin-dut-arnastu-da-aitor-bizkarrari-gertatzen-zaion-gauza-bera>

<https://bertsoa.eus/bertsoak/18308-ama-feminista-zara-maialen-eta-gaur-zure- seme-ala-ba-ezberdin-agurtu-dituzu-semeari-gauaz-gozatzeko-esan-eta-alabari-kon-tuz-ibiltzeko-ez-zara-gustura-gelditu>

-Pasaia Donibaneko bideoa: <https://www.youtube.com/watch?v=qGGxOVcUiKM>

-Les pleureuses traditionnelles: https://www.youtube.com/watch?v=ZSe_D50naoE